

τρόπως για να νομιμοποιήσει την καταστολή («δικαίωμα στην ασφάλεια»).

Επιπλέον, η κρατική εξουσία υποθάλλει τη βίαιη συμπεριφορά της Άκρας Δεξιάς (Χρυσή Αυγή κατά μεταναστών, σχέση με αδέσποτες βόμβες κ.λπ.) ώστε να έχει έναν χρήσιμο μπαλάντέρ για τη μετάθεση και εκτόνωση της τάσης κοι-

νωνικής αναταραχής η οποία πιθανότατα θα ξεσπάσει.

Από τα παραπάνω προκύπτει η άμεση ανάγκη για ένα κίνημα υπεράσπισης και διεύρυνσης των πολιτικών δικαιωμάτων άμεσα ενταγμένο στην κατεύθυνση ανασυγκρότησης του λαϊκού κοινωνικού συνασπισμού.

Δημήτρης Γρηγορόπουλος *Ψυχανάλυση και κρίση*

Η επιστημονική προσέγγιση ενός θέματος μπορεί να σφάλει για πολλούς λόγους. Αναφέρουμε τρεις χαρακτηριστικούς: α) Την άγνοια ή επιπόλαιη αφομοίωση των βασικών θέσεων μιας επιστήμης από ένα θεράποντά της, β) Τις εσφαλμένες βασικές θέσεις μιας επιστήμης, κυρίως στον τομέα των κοινωνικών επιστημών αλλά και των θετικών (όπως, για παράδειγμα, η γεωκεντρική θεωρία που έστειλε ανθρώπους στην πυρά), γ) Την ιδεοληψία ενός επιστήμονα, την εμπρόθετη επιθυμία του να «χρησιμοποιήσει» την επιστήμη του, για ν' αποδείξει την ορθότητα της ιδεολογίας, μιας ψευδούς δηλαδή συνείδησης της πραγματικότητας. Η ιδεολογική χειραγώγηση της επιστήμης συνεπάγεται και τα δύο άλλα ατοπήματα: και στην επιπόλαια χρήση της επιστήμης οδηγεί και τις βασικές της θέσεις υπονομεύει. Στην ιδεοληπτική χρήση της επιστήμης εντάσ-

σεται άρθρο-συνέντευξη του γνωστού ψυχαναλυτή Ματθαίου Γιωσαφάτ στο *Βήμα* (14/03/2010). Το ιδεολογικό στίγμα της προσέγγισης του ψυχαναλυτή δίνεται ήδη στον υπότιτλο της συνέντευξης: «Ο ψυχίατρος Μ. Γιωσαφάτ συνιστά ψυχραιμία για τις συνέπειες της κρίσης, καθώς, όπως λέει, “οι επαναστάσεις ξεκινούν από νευρωτικούς”»

Συγκεκριμένα, στην ερώτηση της δημοσιογράφου ποιες επιπτώσεις μπορεί να έχει η κρίση στη ζωή ενός ανθρώπου, ο ψυχίατρος απαντά εύγλωττα: «Άγχος, θυμός, αίσθηση απαξίας του εαυτού... Όλα αυτά βεβαίως ισχύουν για έναν ώριμο άνθρωπο. Στην αντίθετη περίπτωση δεν αποκλείονται έντονες αντιδράσεις, κατάθλιψη ή αντικοινωνικές συμπεριφορές, που ενδέχεται να προκαλέσουν έκρυθμες καταστάσεις. Οι επαναστάσεις ξεκινούν από νευρωτικούς ανθρώπους. Από εκείνους που τους διέπει σε υπερ-

θετικό βαθμό το άγγιγμα του θανάτου, η αίσθηση της αδικίας».

Στο σύστημα που βλέπει με τρόπο τις αναπόφευκτες κοινωνικές αντιδράσεις απ' την όξυνση της αντικοινωνικότητας, ο κ. Γιωσαφάτ προσφέρει, διασκεδάζοντας τους φόβους, τη χείρα βοήθειας της σοβαρής επιστήμης του οριοθετώντας τα όρια της λογικής αντίδρασης στην κρίση στα όρια –τι σύμπτωση– της ανεκτής απ' το σύστημα αντίδρασης.

Ωριμη αντίδραση στη βαριά κρίση και τις επιπτώσεις της στον εργαζόμενο θεωρεί ο κ. Γιωσαφάτ τη συναισθηματική αντίδραση «άγχος, θυμό, αίσθηση απαξίας» για τον άνθρωπο που χάνει, για παράδειγμα, τη δουλειά του. Στον αντίποδα αυτής της «ώριμης» όπως τη χαρακτηρίζει, αντίδρασης, που είναι βέβαια ανεκτή και επιθυμητή για το σύστημα, τοποθετεί την έντονη αντίδραση, την αντικοινωνική, όπως τη χαρακτηρίζει, συμπεριφορά, την «επανάσταση που ξεκινά από νευρωτικούς ανθρώπους». Αυτή η επιστημονικοφανής κριτική είναι η πιο ριζική απαξίωση της ταξικής πάλης. Όποιος αντιδρά έντονα και επαναστατεί κατά του συστήματος και των παθογενειών του είναι ψυχωσικός, όποιος όμως καταπίνει τον θυμό του και υποτάσσεται στο σύστημα είναι ώριμος! Για να μην αναφερθούμε αναλυτικά στα πορίσματα της ιστορίας, της κοινωνιολογίας, της οικονομίας, της πολιτικής θεωρίας για το ρόλο της ταξικής πάλης και της επανάστασης στην κοινωνική εξέλιξη, ας υπεισέλθουμε λίγο, χωρίς ασφαλώς να διεκδικούμε δάφνες ειδικού, στα χωράφια του κ. Γιωσαφάτ κι ας ρωτήσουμε: Αλήθεια,

με ποια πορίσματα της ψυχολογίας και της ψυχανάλυσης συμφωνεί η άποψη ότι όποιος αγανακτεί με την κρατούσα κατάσταση, αλλά απωθεί στον εσωτερικό κόσμο του αυτά τα συναισθήματα και δεν τα εξωτερικεύει, είναι ψυχικά υγιής, ενώ είναι ψυχικά άρρωστος όποιος και την αγανάκτησή του για την κρατούσα κατάσταση εξωτερικεύει και την επενδύει σε δημιουργική δράση για την εξάλειψη της εστίας του κακού;

Για να τεκμηριώσει τη διάτρητη θεωρία του, ο ψυχίατρος χρησιμοποιεί και συγκεκριμένα παραδείγματα, τα οποία όμως ερμηνεύει αυθαίρετα και μονόπλευρα. Συγκεκριμένα: για τον φοιτητή (Γεωργιάκης) που είχε αυτοπυρποληθεί στην Ιταλία επί Χούντας, ισχυρίζεται ότι αποδείχτηκε πως η πράξη του ήταν προϊόν συναισθηματικής απογοήτευσης, ενώ και για τον φοιτητή που στάθηκε μπροστά στο τανκ στην πλατεία Τιενανμέν εικάζει (χωρίς καμία απόδειξη) ότι δεν προέβη σ' αυτή την πράξη από ηρωισμό αλλά ότι «κάτι άλλο κρύβεται από πίσω».

Όταν μάλιστα του επισημαίνεται ότι στο Κραχ του 1929 σημειώθηκαν 23.000 αυτοκτονίες σ' ένα χρόνο, απτόητος αποδίδει αυτό το φαινόμενο στην προβληματική φύση αυτών των ανθρώπων, στις έντονες νευρώσεις τους. Η μονομέρεια του κ. Γιωσαφάτ φαίνεται απ' το ότι εξηγεί το τραγικό αυτό φαινόμενο αποκλειστικά με τον ψυχολογικό παράγοντα και απενοχοποιεί τον οικονομικό (οικονομικό κραχ) που όξυνε στο έπακρο την πίκρα και την απογοήτευση αυτών των ανθρώπων. Αν όλοι αυτοί ήταν ψυχικά ευάλωτοι (κατά τον κ. Γιωσαφάτ το 30%

του πληθυσμού πάσχει από νευρώσεις), γιατί είναι βέβαιο ότι θα είχαν οδηγηθεί στην ακραία και αυτοκαταστροφική αυτή επιλογή και όχι σε μια πιο ήπια αντιμετώπιση (γιατί ασφαλώς δεν αντιμετώπιζαν πρώτη φορά προβλήματα) ή ακόμη και σε μια δημιουργική στάση (πολιτική δράση, για παράδειγμα), εφόσον η βαθιά κρίση δεν ξεθεμέλιωνε κυριολεκτικά τη ζωή τους; Εξάλλου παρά το υψηλό, κατά τον κ. Γιωσαφάτ, ποσοστό των νευρωτικών, δεν αυτοκτονούν κάθε χρόνο χιλιάδες άνθρωποι.

Και ξεκάθαρα ο συνεντευξιζόμενος θα αποκαλύψει το ιδεολογικοπολιτικό στίγμα που διέπει τις θέσεις του –χωρίς καν να το καλύψει τυπικά με κάποια ξεφτίδια ψυχαναλυτικής προσέγγισης– στην απάντησή του στην εύλογη παρατήρηση της δημοσιογράφου ότι αν είχαμε κατακτήσει την πλήρη ωριμότητα (δηλαδή κατά τον κ. Γιωσαφάτ, τον περιορισμό στην εσωστρέφεια και τον αποκλεισμό κάθε πρακτικής αντίδρασης στο σύστημα), δεν θα είχε συμβεί καμία αλλαγή στην Ιστορία. Η απάντηση του κ. Γιωσαφάτ δεν έχει καμιά σχέση με την ψυχανάλυση, είναι μια απροκάλυπτα πολιτική απάντηση.

Ο κ. Γιωσαφάτ παραδέχεται ότι η «ωρίμανση» (βλ. η απουσία ταξικής πάλης) θα ματαιώσει τις επαναστάσεις αλλά δεν θα οδηγήσει σε στασιμότητα, αφού «τα βήματα στην Ιστορία δεν γίνονται με

επαναστάσεις αλλά με βαθμιαίες εξελικτικές διαδικασίες»!!! Και προς επίρρωση των ισχυρισμών του αναφέρει καπιταλιστικές χώρες (Σουηδία, Δανία), οι οποίες «φροντίζουν τους πολίτες τους περισσότερο, απ' όσο τους φρόντιζε το κομμουνιστικό καθεστώς».

Το κατά πόσο ικανοποιούν τις πραγματικές ανάγκες των πολιτών οι καπιταλιστικές κοινωνίες, ακόμη κι αυτές που έχουν σε κάποιο βαθμό οικοδομήσει ένα κάποιο κράτος πρόνοιας –που κι αυτό συρρικνώνεται σε περίοδο κυριαρχίας της νεοφιλελεύθερης πολιτικής– είναι θέμα άλλης συζήτησης. Εδώ θα εξετάσουμε το θέμα απ' τη γενική ιδεολογική τοποθέτηση του κ. Γιωσαφάτ, που παράγει και τα ιδεολογήματά του περί «ώριμου» πολίτη (δηλαδή υποταγμένου στο σύστημα) και «νευρωτικού» πολίτη (δηλαδή μαχόμενου το σύστημα). Ο κ. ψυχαναλυτής δεν είναι απλώς οπαδός του καπιταλιστικού συστήματος. Αποκλείει την επανάσταση ως μέθοδο αλλαγής της κοινωνίας και καθιστά απόλυτη σ' αυτό τον ρόλο την εξελικτική διαδικασία. Μέσα στον φιλοκαπιταλιστικό του οίστρο ο κ. Γιωσαφάτ φαίνεται ότι ξαναγράφει την Ιστορία. Διαγράφει τις επαναστάσεις και τον ρόλο τους στην εξέλιξη και πρόοδο των κοινωνιών, επομένως ακόμη και τις αστικές επαναστάσεις που συνέβαλαν στη γέννηση και εδραίωση του συστήματος το οποίο θαυμάζει.